

Fuks, Marian

"Preliminary Inventory of Yiddish Dailies and Periodicals Published in Poland between the Two World Wars = Reszime fun cajtungen un cajtszriftn arojgegeben ojf jidisz in Pojln cwiszn bajde welt-milchomes", oprac. Yechiel Szeintuch, Jerusalem 1986 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 26/4, 141-142

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Preliminary Inventory of Yiddish Dailies and Periodicals Published in Poland between the Two World Wars (w jidisz: *Reszime fun cajtungen un cajtszriftn aroj-gegeben ojf jidisz in Pojln cwiszn bajde welt-milchomes*), oprac. Yechiel Szeintuch (Chico, California), Jerusalem 1986, ss. XXII +190 +36 (wstęp w jęz. angielskim, hebrajskim i żydowskim).

Ośrodek Badawczy Historii i Kultury Żydów w Polsce, działający pod kierunkiem prof. Chone Shmeruka z Instytutu Historii Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie (The Hebrew University of Jerusalem, Institute of Jewish Studies — Center for Research on the History and Culture of Polish Jews), przykłada wielką wagę do badań nad historią prasy żydowskiej w Polsce. Jest to problematyka bardzo ważna, szczególnie w związku z ogromnymi, nieraz całkowitymi stratami w archiwaliach żydowskich instytucji, gmin, partii politycznych, organizacji społecznych, kulturalnych itp. Dla wielu problemów, jakimi parają się badacze dziejów żydostwa polskiego, prasa pozostała bardzo często jedynym źródłem. Dotyczy to przede wszystkim okresu międzywojennego, lat 1918—1939.

Badania w tej dziedzinie są zaawansowane i kontynuowane również w Żydowskim Instytucie Historycznym w Polsce, a Ośrodek na Uniwersytecie w Jerozolimie (współpracujący zresztą w tej dziedzinie z ŻIH) koncentruje się obecnie na pracach bibliograficznych, co również jest zadaniem trudnym i pracochłonnym, zważywszy — jak już wspomniano — na brak archiwaliów, luki w zasobach prasy, czasami nawet najważniejszych pozycji.

Osiąganie informacji i dostęp do pełnych zbiorów wymagają poszukiwań nie tylko w wielkich bibliotekach polskich, bardzo zasobnej Bibliotece Narodowej przy Uniwersytecie w Jerozolimie i posiadającej duże zbiory prasy żydowskiej Bibliotece Yivo Institute for Jewish Research w Nowym Jorku (Jidiszer Wissenszaftlecher Institut), ale także w różnych bibliotekach Europy.

Spora liczba tytułów prasy żydowskiej jest znana tylko z informacji pośrednich, katalogów, ogłoszeń, wzmianek w przedwojennej prasie żydowskiej, opracowań dotyczących historii żydowskich instytucji, organizacji społecznych, partii politycznych itp., a także ze wspomnień i relacji byłych działaczy i pracowników związanych z prasą. Dla prowincjonalnej prasy żydowskiej cennym źródłem są również *Pinkasy*¹, zawierające informacje i bliższe dane o wydawanej na terenie międzywojennej polski prasie żydowskiej. Poszukiwania wszelkiej informacji, jak również i zasobów, chociażby cząstkowych, prasy wciąż trwają i dają pewne rezultaty.

Ośrodek w Jerozolimie wydał przed czterema laty pierwszy zeszyt z cyklu „Żydzi polscy: Serie bibliograficzne” (Polish Jewry: Bibliographical Series — 1), opracowany przez zmarłego w 1983 r. Paula Gliksona (rodem z Warszawy, ranny

¹ *Księgi pamiątkowe* ziomkostw Żydów Polskich, byłych mieszkańców rozsiadanych w kraju miast i miasteczek. Takich ziomkostw jest ponad 400 w różnych krajach Europy, Ameryki i w Izraelu. Zob. *Księgi pamiątkowe Żydów polskich*, opr. L. Hochberg, wstęp M. Fuks, „Biuletyn ŻIH”, 1974, nr 2(90), s. 103—129.

w bitwie pod Monte Cassino), o czym informację na łamach naszego „Kwartalnika” już w swoim czasie zamieściliśmy².

Ostatnio (1986) ukazał się drugi zeszyt z tej serii, poświęcony tym razem wydawanej w Polsce prasie w języku żydowskim (jidisz). Przypomnijmy, że praca Gliksona dotyczyła tylko prasy wydawanej w języku polskim. Praca Szeintucha powstawała wiele lat (przy współpracy Very Solomon) i jest rezultatem jego poszukiwań w bibliotekach polskich i wspomnianych wyżej zagranicznych, współpracy z Żydowskim Instytutem Historycznym w Polsce, do którego kilkakrotnie przybywał dzięki pomocy materialnej m.in. Światowej Federacji Żydów Polskich, Ośrodka prof. Shmeruka i innych instytucji.

Yechiel Szeintuch podaje ogółem 1715 not bibliograficznych w żydowskim porządku alfabetycznym. Noty zawierają wszystkie dostępne i osiągalne dla autora dane. Niestety, jest w nich sporo luk, które może w toku dalszych badań dadzą się zapełnić. Znajduje się w nich tytuł (czasami, w zależności od brzmienia nazwy czasopisma — także w jęz. polskim), podtytuł (określający charakter czasopisma lub dziennika), miejscowość, data ukazania się numeru pierwszego i ostatniego, jeżeli jest ona znana, nazwisko redaktora naczelnego lub składu redakcji, nazwisko wydawcy — przy niektórych pozycjach nazwa instytucji, partii lub organizacji firmującej pismo, a także inne osiągalne informacje. Prasa żydowska w jęz. jidisz ukazywała się w Polsce międzywojennej w 88 miejscowościach³. (Indeks miejscowości z numerami pozycji bibliograficznej ułatwia odnalezienie czasopism i gazet w ich geograficznym porządku.) Na czoło oczywiście wybija się Warszawa, w której Szeintuch naliczył 627 tytułów. Miejscowości, w których ukazywało się tylko jedno czasopismo (niektóre przez krótki czas) było 29. W *Bibliografii* obok periodyków ukazane są także jednodniówki i okazjonalne zbiory.

Jak podaje w przedmowie autor omawianej *Bibliografii*, w dużym stopniu korzystał on z materiałów ŻIH, m.in. z prac niżej podpisanego⁴, jednakże znacznie je uzupełnił, wzbogacił, a niektóre informacje sprostował. Dotyczy to w większości prasy prowincjonalnej, a częściowo także warszawskiej.

W sumie wydawnictwo, o którym mowa, jest ważnym wkładem do badań nad prasą żydowską wydawaną w Polsce lat międzywojennych.

Marian Fuks

² „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”, 1985, nr 4, s. 105—108.

³ Prasa w jidisz ukazywała się w następujących miejscowościach: Baranowicze, Bełchatów, Będzin, Biała Podlaska, Białystok, Bielsk Podlaski, Bielsko, Brody, Brześć Litewski, Chełm, Chmielnik, Częstochowa, Delatyn, Drohobycz, Dubno, Gdańsk, Głubczyce, Grajewo, Grodno, Horodenko, Hrubieszów, Kalisz, Katowice, Kielce, Kobryń, Kolno, Koło, Kołomyja, Konin, Końskie, Kosów. Kowel, Kraków, Krzemieniec, Kutno, Lachowicze, Lida, Lublin, Lwów, Łomża, Łódź, Łuck, Łuków, Maków Mazowiecki, Międzyrzecz, Nadwórna, Nowogródek, Opatów, Ostrowiec, Ostrów Mazowiecki, Otwock, Pabianice, Parczew, Pińsk, Piotrków, Płock, Próżany, Przemysł, Pułtusk, Radom, Radomsko, Radość, Rawa Ruska, Równe, Różany, Rzeszów, Sarchów, Siedlce, Słonim, Sosnowiec, Stanisławów, Suwałki, Szczucin, Sniatyń, Tarnopol, Tarnów, Tomaszów, Tomaszów Mazowiecki, Warszawa, Wilno, Włodzimerz Wołyński, Wołkowysk, Wysoka Litewska, Zamość, Zduńska Wola, Zgierz, Złoczów, Żelechów.

⁴ M.in. M. Fuks, *Prasa żydowska w Warszawie 1823—1939*, Warszawa 1979 oraz szereg publikacji zamieszczonych na łamach „Biuletynu ŻIH”.